

УДК 159.922

DOI: [https://doi.org/10.18524/2707-0409.2021.1\(53\).243358](https://doi.org/10.18524/2707-0409.2021.1(53).243358)**Марійчин А. А.**

аспірант кафедри соціальної психології Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

e-mail: a.mariichyn@gmail.com

ORCID ID 0000-0002-6594-6070

ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В СТРУКТУРІ ПРОФЕСІЙНОЇ МОБІЛЬНОСТІ СПОРТСМЕНІВ

В статті обґрунтовано роль професійної мобільності спортсменів як ключового чинника в проектуванні кар'єрного шляху спортсменів. Визначено, що одним з індикаторів успішності професійної мобільності спортсменів є їх комунікативна компетентність, що дозволяє не тільки вирішувати проблеми міжособистісної взаємодії чи локальних потреб суб'єкта, але й бути чинником професійного зростання, а також їх соціальної адаптації.

Доведено, що спілкування в ході спортивної діяльності є її невід'ємною частиною, воно безпосередньо діє на хід і результативність змагальної діяльності і відіграє важливу роль у спортивному житті загалом. Спортивна кар'єра спортсмена на пряму залежить від того, як у нього складаються взаємовідносини з тренером, як він відчуває себе у команді, як проявляє себе лідером, наскільки він грамотно отримує інформацію про суперників, розгадує їхні задуми і приховує свої, і робиться висновок, що спілкування, таким чином, — професійно важлива якість для спортсмена. Як видно з аналізу, проведеного за методикою «Діагностика домінуючої стратегії психологічного захисту в спілкуванні» В. В. Бойка, найбільшими середньогруповими значеннями характеризуються шкали Миролюбність ($M = 8,458$; $SD = 4,007$) та Агресія ($M = 8,124$; $SD = 4,007$); за методикою «Визначення стилю поведінки в конфліктній ситуації» К. Томаса найбільшими середньогруповими значеннями характеризуються шкали Співпраця ($M = 7,215$; $SD = 1,942$) та Суперництво ($M = 6,339$; $SD = 1,885$); найбільшими середньогруповими значеннями характеризуються шкали Комуніка-

бельність ($M = 6,554$; $SD = 1,595$) та Незалежність ($M = 5,916$; $SD = 2,093$); адаптивність досліджених спортсменів-гірськолижників знаходиться на середньому рівні.

На підставі проведеного дослідження вважаємо, що комунікативна компетентність особистості розкривається у ставленні до людей, до самого себе, особливостей взаємостосунків між людьми, вмінні контролювати та регулювати свою поведінку, доводити, грамотно аргументувати свою позицію і проявляється у вмінні моделювати особистість співрозмовника, домагатися реалізації комунікативної інтенції за допомогою вербальних та невербальних засобів та технологій, тобто продуктивно виходити із конфліктної ситуації.

Ключові слова: комунікативна компетентність, складові комунікативної компетентності, емпіричні показники, професійна мобільність спортсменів, адаптація, комунікація.

Постановка проблеми. Дослідження професійної мобільності як психологічного феномена, що має певні детермінанти формування та динаміку, дозволяє акцентувати увагу на особистісному компоненті означеної проблеми і зробити більш успішним пошук шляхів професійно-особистісної адаптації суб'єкта в мінливому середовищі світу «конфліктуючих реальностей» (Є. Клімов). У цьому контексті досліджуються різні аспекти криз, пережитих суб'єктом у процесі професійного самовизначення, становлення та адаптації (Е. Зеєр, О. Носкова, Є. Пряжнікова, Е. Симанюк, Б. Ясько та ін.). Через об'єктивні причини кар'єра спортсмена є короткочасною і може набувати різних форм: від участі у спортивних змаганнях до тренерської діяльності, а то і зміни виду професійної діяльності. Саме тому проблема готовності спортсменів до професійної мобільності, проблема адаптованості, гнучкості у міжособистісній взаємодії є актуальною. Одним з індикаторів професійної мобільності є комунікативна компетентність, що дозволяє не тільки вирішувати проблеми міжособистісної взаємодії чи локальних потреб суб'єкта, але й бути чинником професійного зростання спортсменів, а також їх соціальної адаптації. Комунікативна компетентність є показником не тільки сформованості особистості, але й її адаптованості до навколишнього середовища, конку-

рентноспроможності у сучасному суспільстві. Суть комунікативної компетентності полягає у швидкому реагуванні на зміну навколишніх факторів та адекватну реакцію на них, системне та логічне цілепокладання, всесторонній розвиток та вдосконалення психологічних властивостей особистості.

Мета статті — емпірично дослідити особливості комунікативної компетентності в структурі професійної мобільності спортсменів.

Виклад основного матеріалу і результатів дослідження. Аналіз сучасного стану розробленості проблеми показує, що зміни особистості як суб'єкта діяльності та активності представлений в роботах вітчизняних вчених у зв'язку з дослідженнями структури і особистості (Б. Ананьєв, Є. Артем'єва, Б. Ломов, К. Платонов, М. Холодна та ін.). Психологічна природа фахівця досліджується в контексті проблем професіоналізації (Є. Клімов, А. Маркова, Г. Середа, Ю. Стрелков та ін.) Дослідження психологічних аспектів проблеми динаміки професійного досвіду дозволило побудувати нову модель і сформулювати концепцію управління ним в умовах формування ринкової економіки з метою підвищення конкурентоспроможності та професійної мобільності фахівців (Ісмагілова, 2000). Нам імпульс думка Ю. Дворецької, яка професійну мобільність визначає як «сукупність особистісних характеристик і особливих форм поведінки (нахил до творчості, постійного самовдосконалення і самоактуалізації, здатність ризикувати, виявляти ініціативу, підприємливість у суспільстві, на робочому місці тощо), що виявляються в ситуації зміни професії» (Дворецька, 2007). Ми погоджуємося з думкою науковця, що професійна мобільність є механізмом соціальної адаптації, який допомагає людині управляти ресурсами суб'єктності і професійною поведінкою (Ісмагілова, 2000). Педагогічний аспект проблеми висвітлений у працях А. Амірової, Л. Горюнової, Р. Пріми, Б. Ігошева, Л. Сушенцевої та ін.

Разом з тим слід визнати, що комплексного змістовного аналізу психології професійної мобільності в дослідженнях немає. Таким чином, констатується протиріччя між високою соціальною затребуваністю зростання адаптаційного ресурсу особис-

тості в умовах ринкових відносин, з одного боку, і обмеженістю наукового пошуку в дослідженні феномена професійної мобільності особистості, що є одним із значущих механізмів психологічної адаптації суб'єкта, — з іншого.

Проведений теоретичний аналіз основних наукових підходів до досліджуваної проблеми дозволив розглядати професійну мобільність як:

- підґрунтя ефективного реагування особистості на «виклик» сучасного суспільства, своєрідний особистісний ресурс, що лежить в основі дієвого перетворення суспільного довкілля і самого себе в ньому;

- системне багаторівневе явище, що вимагає інтегрованого, міждисциплінарного підходу до дослідження;

- внутрішній (мотиваційно-інтелектуально-вольовий) потенціал особистості, що лежить в основі гнучкої орієнтації і діяльнісного реагування в динамічних соціальних і професійних умовах у відповідності з власними життєвими позиціями; забезпечує готовність до змін і реалізацію цієї готовності у своїй життєдіяльності (готовність особистості до сучасного життя з його багатоаспектними чинниками вибору); детермінує професійну активність, суб'єктивність, творче ставлення до професійної діяльності, особистісного розвитку, що сприяє ефективному розв'язанню фахових проблем. Отже, соціально-психологічними основами професійної мобільності особистості вважаємо наявність суперечностей професійного розвитку, прагнення до внутрішньої свободи і творчої активності, реалізація індивідуально-психологічного потенціалу, досягнення акме професійної кар'єри [Пілецька, 2011].

Зазначені теоретичні розвідки обумовили необхідність дослідження психологічних особливостей комунікативної компетентності в структурі професійної мобільності спортсменів. Проаналізувавши особливості міжособистісної взаємодії як взаємообміну в сферах ініціації контактів, контролю та афекту, перейдемо до вивчення стратегії психологічного захисту в спілкуванні (рисунок 1 репрезентує експлораторний аналіз даних для параметрів методики «Діагностика домінуючої стратегії психологічного захисту в спілкуванні» В. В. Бойка).

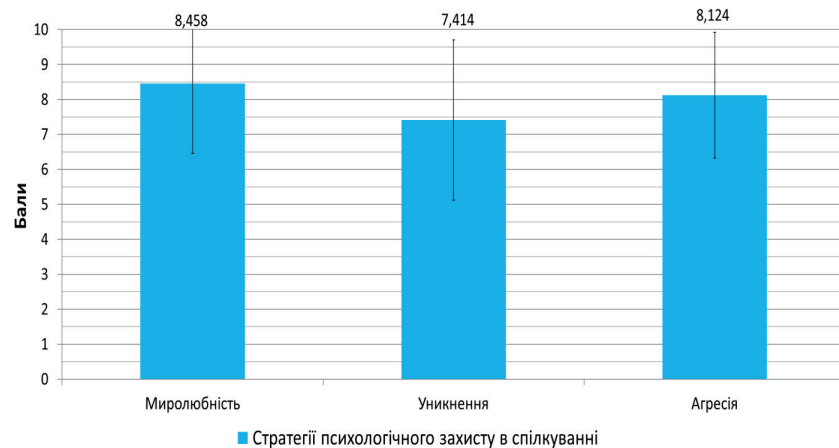

Рис. 1. Експлораторний аналіз даних для параметрів методики «Діагностика домінуючої стратегії психологічного захисту в спілкуванні» В. В. Бойка (висота стовпчика — середнє значення за шкалою, довжина відрізка — стандартне відхилення)

Як видно з аналізу, проведеного за методикою «Діагностика домінуючої стратегії психологічного захисту в спілкуванні» В. В. Бойка, найбільшими середньогруповими значеннями характеризуються шкали Мироловність ($M = 8,458$; $SD = 4,007$) та Агресія ($M = 8,124$; $SD = 4,007$). У свою чергу, найнижчим середньогруповим значенням зафіксовано для такої шкали опитувальника Уникнення ($M = 7,414$; $SD = 3,591$). Як відомо, мироловність — психологічна стратегія захисту суб'єктивної реальності особистості, в якій провідну роль відіграють інтелект і характер. Інтелект погашає або нейтралізує енергію емоцій в тих випадках, коли виникає загроза для Я особистості. Мироловність передбачає партнерство й співпрацю, вміння йти на компроміси, робити поступки, готовність жертвувати деякими своїми інтересами в ім'я головного — збереження гідності. Проте суцільна мироловність — доказ безхребетності і безвольності, втрати відчуття власної гідності, яке якраз і покликаний оберігати психологічний захист.

У свою чергу агресія — психологічна стратегія захисту суб'єктивної реальності особистості, що діє на основі інстинкту. Інстинкт агресії — один з «великої четвірки» інстинктів, властивих всім тваринам — голод, страх, секс і агресія. Це відразу пояснює той незаперечний факт, що агресія не виходить з репертуару емоційного реагування. Зі збільшенням загрози для суб'єктивної реальності особистості її агресія зростає. Особистість і інстинкт агресії, виявляється, цілком сумісні, а інтелект виконує при цьому роль «передавальної ланки» — з його допомогою агресія «нагнітається», «розкручується на повну котушку». Інтелект працює в режимі трансформатора, посилюючи агресію за рахунок сенсу, що їй надається.

Досліджені представники гірськолижного спорту у якості стратегії психологічного захисту у спілкуванні обирають як соціогенну стратегію партнерства і співробітництва, де вони виявляють прагнення не загострювати відносини і не вплутуватися в конфлікти, щоб не піддаватися випробуванням своє Я, так і стратегію захисту, що спрямовується назовні, проти навколишнього світу.

При аналізі літератури нами не було виявлено прецедентів застосування методики «Діагностика домінуючої стратегії психологічного захисту в спілкуванні» (В. В. Бойко, 2001) на контингенті спортсменів. Проте при дослідженні характерологічних корелятивів дисфункціональних переконань учнів вузів (Мірошниченко, 2014) було встановлено, що відносно зв'язку дисфункціональних переконань про ворожість зовнішнього світу з домінуючою психологічною захистом в спілкуванні була відзначена негативна взаємозв'язок мироловністю і висока позитивна тенденція з такою стратегією як «агресія». Відповідно мироловність відповідає функціональним переконанням особистості спортсменів.

На думку В. В. Бойка, найкращим варіантом є, коли мироловність домінує і поєднується з іншими стратегіями (м'якими їх формами). Для цього було досліджено стратегії поведінки у конфліктних ситуаціях. На рисунку 2 наведено експлораторний аналіз даних для параметрів методики «Визначення стилю поведінки в конфліктній ситуації» К. Томаса.

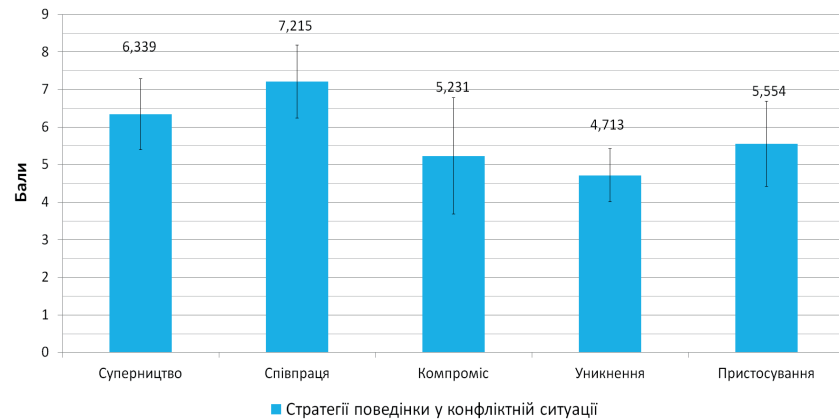

Рис. 2. Експлораторний аналіз даних для параметрів методики «Визначення поведінки в конфліктній ситуації» К. Томаса (висота стовпчика — середнє значення за шкалою, довжина відрізка — стандартне відхилення)

За результатами аналізу, проведеного за методикою «Визначення стилю поведінки в конфліктній ситуації» К. Томаса найбільшими середньогруповими значеннями характеризуються шкали Співпраця ($M = 7,215$; $SD = 1,942$) та Суперництво ($M = 6,339$; $SD = 1,885$). У свою чергу, найнижчі середньогрупові значення зафіксовано для таких шкал опитувальника як Компроміс ($M = 5,231$; $SD = 3,091$) та Уникнення ($M = 4,713$; $SD = 1,413$). Отримані дані можна інтерпретувати наступним чином. Безперечно, стратегія співпраці спрямована на конструктивне вирішення конфлікту, тобто на роботу з проблемою, а не з конфліктом, тоді як суперництво — такий вид поведінки в конфлікті, в якому людина прагне домогтися задоволення своїх інтересів на шкоду інтересам іншої. Людині, яка слідує стратегії співпраці, властива установка на припинення ескалації конфлікту, у разі необхідності вона схильна до переговорного процесу, де завжди має багато пропозицій-альтернатив. При використанні стратегії співпраці учасники конфлікту стають рівними партнерами, а не супротивниками, які цікаві один одному як люди зі своїми інди-

видуальностями. Людина, яка слідує стратегії суперництва, впевнена, що вийти переможцем з конфлікту може тільки один учасник і перемога одного учасника неминуче означає поразку іншого, така людина буде наполягати на своєму, що б не сталося, а позицію іншої людини не братиме до уваги. Таким чином, поведінку у конфліктних ситуаціях досліджених гірськолижників характеризує асертивний стиль вирішення, намагання реалізувати власний погляд на конфліктну ситуацію, що дозволяє їм отримувати як індивідуальні, так і колективні вигоди.

Слід зазначити, що дослідження стратегій подолання у спортсменів різних видів спорту широко представлено в науковій літературі. На жаль, даних про гірськолижників нами знайдено не було, проте є результати дослідження контингентів, що є дещо подібними до них. Так, при дослідженні функціональних резервів юнаків, що займаються лижним спортом (лижні перегони) встановлено, що такі спортсмени характеризуються бажанням знайти компроміс, проте зниженими значеннями таких стратегій вирішення конфліктів: співпраці, суперництва, уникнення і пристосування (Гиренко, 2012). Якщо порівняти це з нашими даними, то можна констатувати суттєві розбіжності у використанні стратегій вирішення конфліктів між спортсменами, що займаються гірськими та біговими лижами.

У використанні такої стратегії вирішення конфліктів як суперництво гірськолижники близькі до представників командних видів спорту. Так (Олійник та ін., 2016) при оцінці способів реагування в конфлікті в колективі волейбольної команди встановили, що у більшості членів спортивної команди переважають такі способи реагування в конфлікті, як суперництво та пристосування, що є позитивними в командному виді спорту, це обумовлено специфікою спортивної діяльності. Автори роблять висновок, що періодична поява конфліктів у спортивній команді — неминуче явище, оскільки вони є одним з відображень процесу її розвитку і можуть носити конструктивний характер, але спосіб реагування в конфлікті обумовлює розвиток конфліктної ситуації.

На нашу думку, застосування стратегій суперництва представниками гірськолижного спорту пов'язана з екстремальним компонентом в їхній спортивній діяльності. Відомо, що екстремальні ситуації можуть підсилювати відчуття суперництва, адже деякі особи прагнуть домогтися поставленої мети будь-якими способами, ігноруючи потреби інших, що породжує суперництво і напруженість між людьми (Інбачова, 2017).

Дослідниками висловлюються припущення про особливості детермінації стратегій поведінки в конфліктних ситуаціях у спортсменів. Так (Павленкович, 2016) при дослідженні студентів інституту фізичної культури і спорту у віці 18–20 років встановлено, що індивідуально-типологічні особливості особистості студентів-спортсменів впливають на вибір стратегії поведінки в конфліктних ситуаціях. Більшість студентів-спортсменів оптимальним способом регулювання конфліктної ситуації вважають співпрацю і компроміс. В публікації М. Кашапова та О. Воскресенського (2014) на вибірці, що сформована переважно з хокеїстів, показано, що у спортсменів виявлено зв'язок між таким типом реагування як співробітництво і індивідуально-особистісною особливістю «інтроверсія». Тоді як стратегія суперництва обумовлена загальною конфліктністю, спонтанністю, неконформністю. Отже, можна припустити, що контингент спортсменів гірськолижників формують «спонтанно-неконформні інтроверти».

Розглянувши особливості вирішення конфліктних ситуацій представниками гірськолижного спорту, розглянемо особливості їхньої самооцінки. Рисунок 3 репрезентує експлораторний аналіз даних для параметрів методики Q-сортування В. Стефансона.

Як видно з графіку, найбільшими середньогруповими значеннями характеризуються шкали Комунікабельність ($M = 6,554$; $SD = 1,595$) та Незалежність ($M = 5,916$; $SD = 2,093$), а найменшими — Замкненість ($M = 3,861$; $SD = 1,697$) та Уникнення боротьби ($M = 3,638$; $SD = 2,126$). Отримані дані показують, що спортсмени-гірськолижники оцінюють себе як особи, для яких характерна тенденція до товарищескості, контактності, які вмюють утворити емоційні зв'язки, як у своїй групі, так і

за її межами, проте вони тверезо оцінюють власне відкидання прагнення до прийняття групових стандартів і цінностей — соціальних і морально-етичних. Вони розуміють, для них не є характерним прагнення піти від взаємодії, зберегти нейтралітет у групових суперечках і конфліктах, тобто раціонально оцінюють властиві для них стилі поведінки у конфліктних ситуаціях.

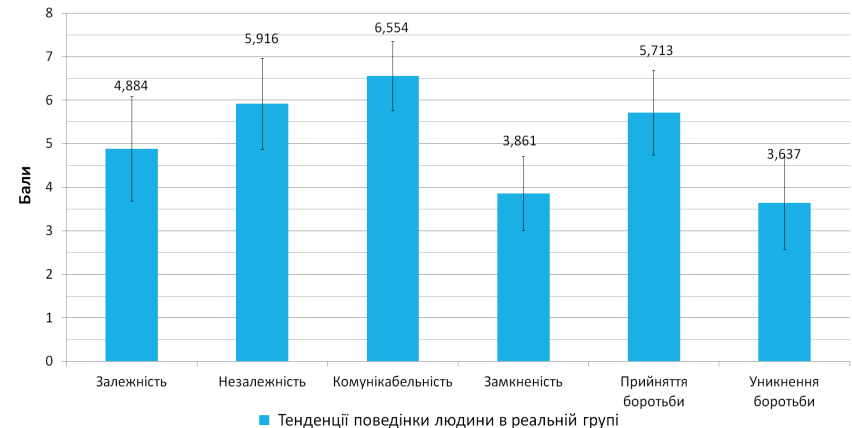

Рис. 3. Експлораторний аналіз даних для параметрів методики Q-сортування В. Стефансона (висота стовпчика — середнє значення за шкалою, довжина відрізка — стандартне відхилення)

Т. В. Нестерова та О. С. Кожанова (Нестерова, 2010) вивчали чинники індивідуально-психологічної та психофізіологічної сумісності спортсменок при відборі в команди з групових вправ художньої гімнастики, використовуючи низку параметрів методики Q-сортування В. Стефансона. Порівнюючи гірськолижників зі спортсменками, що спеціалізуються у художній гімнастиці, можна зазначити, що в останніх в самооцінці у більшому ступені простежувалася тенденція до залежності, орієнтація на товарищескість, прагнення до самоусунення від «боротьби». Відповідно для гімнасток більш властивим є прагнення піти від взаємодії, зберегти нейтралітет у групових суперечках і конфліктах, схильність до компромісних рішень.

Спираючись на тезу про те, що особистісні властивості є провідними регуляторами адаптації, а психічні адаптаційні можливості спортсмена виражені особливостями взаємозв'язків особистісних характеристик, нами було оцінено психологічні адаптаційні можливості гірськолижників. На рисунку 4 наведено експлораторний аналіз даних для параметрів багаторівневого особистісного опитувальника «Адаптивність» (МЛО-АМ) А. Г. Маклакова і С. В. Чермяніна. Ми виходили з точки зору Ю. Ю. Ільїної, що адаптивність особистості є передумовою комунікативної (і зокрема перцептивно-інтерактивної) компетентності, адже компетентність — це підхід до знання як інструменту розв'язання життєвих проблем, прийняття ефективних рішень у різних сферах життєдіяльності людини. Вона охоплює різні сфери людської діяльності: навчальну, професійну, соціально-психологічну та є однією з суттєвих передумов продуктивного та непродуктивного стилів міжособистісної взаємодії в усіх видах професійної діяльності типу «людина — людина» (медицина, педагогіка, психологія та ін.), пов'язана з адаптаційними можливостями особистості.

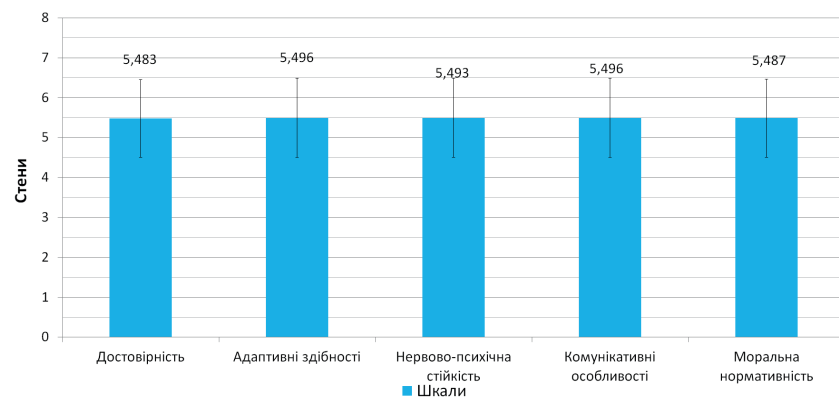

Рис. 4. Експлораторний аналіз даних для параметрів багаторівневого особистісного опитувальника «Адаптивність» (МЛО-АМ) А. Г. Маклакова і С. В. Чермяніна (висота стовпчика — середнє значення за шкалою, довжина відрізка — стандартне відхилення)

Розглядаючи цей графік, можна зазначити, що середньогрупові значення всіх показників методики мають приблизно однаковий рівень в діапазоні 5,48–5,50 стевів. Отже, адаптивність досліджених спортсменів-гірськолижників знаходиться на середньому рівні. В контексті комунікативної компетентності ми говоримо про соціально-психологічну адаптивність особистості спортсмена, яка визначається як такий стан взаємин особистості та групи, коли особистість без тривалих внутрішніх та зовнішніх конфліктів продуктивно виконує свою провідну діяльність, задовольняє свої основні соціальні потреби та повною мірою йде назустріч рольовим очікуванням референтної групи, переживає стан самоствердження. Це відповідає отриманим нами результатам за методикою Ю. М. Орлова, В. І. Шкуркіна, Л. П. Орлової, що наведені вище.

Г. Коваль, І. Розенберг та І. Браславський дослідили фізкультурно-спортивну діяльність як фактор легітимізації агресивності у період юності та провели діагностику адаптаційних здібностей за допомогою методики О. М. Маклакова і С. В. Чермяніна. Автори встановили, що студенти, які регулярно відвідували спортивні секції настільного тенісу і легкої атлетики, характеризувалися високим та достатнім рівнем адаптивності, що в цілому кореспондує з нашими даними. Це свідчить, що ці студенти швидко адаптуються до незнайомих та стресових ситуацій, мають нервово-психічну стійкість на достатньому рівні та високу моральну нормативність.

Висновки. Визначено, що поведінку у конфліктних ситуаціях досліджених гірськолижників характеризує асертивний стиль вирішення, намагання реалізувати власний погляд на конфліктну ситуацію, що дозволяє їм отримувати як індивідуальні, так і колективні вигоди. Отримані дані показують, що спортсмени-гірськолижники оцінюють себе як особи, для яких характерна тенденція до товарищескості, контактності, які вмють утворити емоційні зв'язки, як у своїй групі, так і за її межами, проте вони тверезо оцінюють власне відкидання прагнення до прийняття групових стандартів і цінностей — соціальних і морально-етичних. Вони розуміють, для них не є характерним прагнення піти від взаємодії, зберегти нейтра-

літет у групових суперечках і конфліктах, тобто раціонально оцінюють властиві для них стилі поведінки у конфліктних ситуаціях.

Список використаних джерел і літератури

1. Власова О. І. Психологія соціальних здібностей: структура, динаміка, чинники розвитку: монографія. — К. : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2005. — 308 с.
2. Гиренко Л. А., Головин М. С., Колмогоров А. Б., Айзман Р. И. Функциональные резервы юношей, занимающихся лыжным спортом // *Science for Education Today*. — 2012. — 10 (6). — С. 45–49.
3. Дворецкая Ю. Ю. Личностные особенности специалистов с разным уровнем профессиональной мобильности // *Человек. Сообщество. Управление: взгляд молодого исследователя*. — Краснодар, 2007. — С. 117–142.
4. Исмагилова Ф. С. Профессиональный опыт специалистов и управление в условиях рыночной экономики. — М, 2000. — 382 с.
5. Ільїна Ю. Ю. Адаптивність особистості як умова перцептивно-інтерактивної компетентності / Харківський національний університет внутрішніх справ УП // Сучасні проблеми правового, економічного та соціального розвитку держави: Міжнародна науково-практична конференція. — URL: <http://repositsc.nuczu.edu.ua/handle/123456789/7709>
6. Мирошніченко С. С. Исследование характерологических коррелятов дисфункциональных убеждений учащихся вузов. Ученые записки университета им. П. Ф. Лесгафта. — 2014. — 4 (110). — С. 93–97.
7. Нестерова Т. В., Кожанова О. С. Фактори індивідуально-психологічної та психофізіологічної сумісності спортсменок при відборі в команди з групових вправ художньої гімнастики. — URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/970/1/T_Nesterova_O_Kojanova_PPMBPFVS_GI.pdf
8. Олійник М. О., Олійник І. С. Порівняльна оцінка способів реагування в конфлікті в колективах студентської академічної групи та волейбольної команди, 2016. — URL: http://dspace.zsmu.edu.ua/bitstream/123456789/4638/1/16%D0%9E%D0%BB%D1%96%D0%B9%D0%BD%D0%B8%D0%BA%D0%9C%D0%9E_110-112.pdf.
9. Павленкович С. С. Стратегии поведения студентов-спортсменов с разными личностными особенностями в конфликтных ситуациях // *Конфликты в современном мире: международное, государственное и межличностное измерение: материалы V Международной научной конференции*, Саратов, 08 апреля 2016 года. — Саратов: Перо, 2016. — С. 644–648.
10. Пілецька Л. С. Професійна мобільність особистості як одна зі складових соціальної мобільності // *Філософія, соціологія, психологія*. — 2011. — 16 (2). — С. 280–287.
11. Thomas K. W. Thomas-Kilmann conflict mode. TKI Profile and Interpretive Report, 2008. — С. 1–11.

References

1. Vlasova O. I. (2003) *Psichologiya social'nyh zdibnostej: struktura, dinamika, chinniki rozvitku* [Psychology of social abilities: structure, dynamics, factors of development]. K. Vidavnicho-poligrafichnij centr «Kiivs'kij universitet» [in Ukrainian].
2. Girenko, L. A., Golovin, M. S., Kolmogorov, A. B., & Ajzman, R. I. (2012) *Funkcional'nye rezervy yunoshej, zanimayushchihsya lyzhnym sportom* [Functional reserves of young men engaged in skiing]. *Science for Education Today*, 10 (6), 45–49. [in Russian]
3. Dvoreckaya YU. YU. (2007) *Lichnostnye osobennosti specialistov s raznym urovnem professional'noj mobil'nosti* [Personal characteristics of specialists with different levels of professional mobility] *Chelovek. Soobshchestvo. Upravlenie : vzglyad mladogo issledovatelya — Human. Community. Management: the perspective of a young researcher*. S. 117–142. [in Russian]
4. Ismagilova F. S. (2000) *Professional'nyj opyt specialistov i upravlenie v usloviyah rynochnoj ekonomiki* [Professional experience of specialists and management in a market economy]. M. [in Russian]
5. Ільїна YU. YU. (2018) *Adaptivnist' osobistosti yak umova perceptivno-interaktivnoi kompetentnosti* [Personality adaptability as a condition of perceptual-interactive competence] *Modern problems of legal, economic and social development of the state. Mizhnarodna naukovo-praktichna konferenciya, 30 lystopada 2018 hoda*. Retrieved from <http://repositsc.nuczu.edu.ua/handle/123456789/7709> [in Ukrainian].
6. Miroshnichenko S. S. (2014) *Issledovanie karakterologicheskikh korrelyatov disfunkcional'nyh ubezhdenij uchashchihsya vuzov* [Research of characterological correlates of dysfunctional beliefs of university students.]. *Uchenye zapiski universiteta im. P. F. Lesgafta-Scientific notes of the University. P. F. Lesgafta*, 4 (110), 93–97. [in Russian]
7. Nesterova, T. V., & Kozhanova, O. S. *Faktori individual'no-psihologichnoi ta psihofiziologichnoi sumisnosti sportsmenok pri vidbori v komandi z grupovih vprav hudozhn'oi gimnastiki* [Factors of individual psychological and psychophysiological compatibility of athletes in the selection of teams in group exercises of rhythmic gymnastics]. Retrieved from https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/970/1/T_Nesterova_O_Kojanova_PPMBPFVS_GI.pdf [in Ukrainian].
8. Olijnik, M. O., & Olijnik, I. S. (2016) *Porivnyal'na ocinka sposobiv reaguvannya v konflikti v kolektivah students'koї akademichnoi grupi ta volejbol'noi komand* [Comparative assessment of ways to respond to the conflict in the teams of the student academic group and the volleyball team]. Retrieved from http://dspace.zsmu.edu.ua/bitstream/123456789/4638/1/16%D0%9E%D0%BB%D1%96%D0%B9%D0%BD%D0%B8%D0%BA%D0%9C%D0%9E_110-112.pdf. [in Ukrainian].
9. Pavlenkovich S. S. (2016) *Strategii povedeniya studentov-sportsmenov s raznymi lichnostnymi osobennostyami v konfliktnyh situacijah* [Behavior strategies of student-athletes with different personality traits in conflict situ-

- ations] Conflicts in the modern world: international, state and interpersonal dimensions. *V Mezhdunarodna nauchna konferenciya*, 08 aprelya 2016 hoda. 644–648. [in Russian]
10. Pilec'ka L. S. (2011) Profesijna mobil'nist' osobistosti yak odna zi skladovih social'noi mobil'nosti [Professional mobility of the individual as one of the components of social mobility]. *Zbirnik naukovih prac: filosofiya, sociologiya, psihologiya- Collection of scientific works: philosophy, sociology, psychology*, (16 (2)), 280–287. [in Ukrainian].
11. Thomas, K. W. (2008) Thomas-Kilmann conflict mode. TKI Profile and Interpretive Report.

Mariichyn A.

Post-graduate Student of the Department of Social Psychology,
Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, Ivano-Frankivsk

EMPIRICAL STUDY OF COMMUNICATIVE COMPETENCE IN THE STRUCTURE OF PROFESSIONAL MOBILITY OF ATHLETES

The article substantiates the role of professional mobility of athletes as a key factor in designing the career path of athletes. It is determined that one of the indicators of success of professional mobility of athletes is their communicative competence, which allows not only to solve problems of interpersonal interaction or subject's needs, but also to be a factor of professional growth and social adaptation.

It has been proven that communication is an integral part of sport, it directly affects the course and effectiveness of competitive activities and in general, plays an important role in sport. An athlete's sport career directly depends on how he develops a relationship with the coach, how he feels in the team, how he manifests himself as a leader, how competently he receives information about opponents, unravels their plans and hides his own, thus conclusion is made that communication is a professionally important quality for the athlete.

As can be seen from the analysis conducted by the method of "Diagnosis of the dominant strategy of psychological protection in communication" by V. V. Boyko, the scales Peacefulness ($M = 8.458$; $SD = 4.007$) and Aggression ($M = 8.124$; $SD = 4.007$) are characterized by the largest average group values; According to the method of "Determining the style of behavior in a conflict situation" by K. Thomas, the scales Cooperation ($M = 7.215$; $SD = 1.942$) and Rivalry ($M = 6.339$; $SD = 1.885$) are characterized by the largest average group values; the scales Communicability

($M = 6.554$; $SD = 1.595$) and Independence ($M = 5.916$; $SD = 2.093$) are also characterized by the largest average group values; the adaptability of the studied alpine ski athletes is at an average level.

Based on the study, we believe that the communicative competence of the individual is revealed in: relation to people, to himself, in peculiarities of relationships between people, the ability to control and regulate behavior, competently argue position. Also communicative competence manifested in the ability to model personality of the interlocutor, to achieve communicative intention with the help of verbal and non-verbal means and technologies, thus be productive in a conflict situations.

Key words: communicative competence, components of communicative competence, empirical indicators, professional mobility of athletes, adaptation, communication.

Стаття надійшла до редакції 09.05.2021